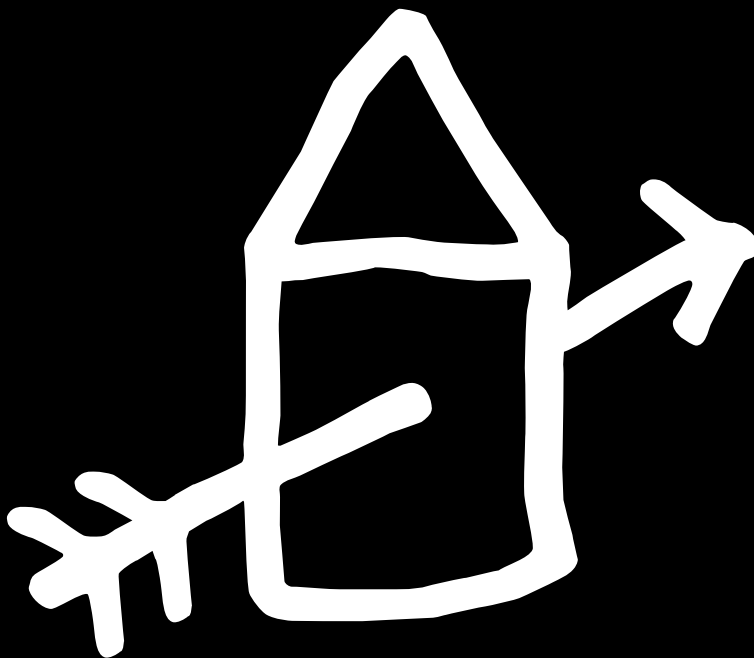

Baerne

In dit nummer o.a.:

- 🏠 Villa Intimis
- 🏠 Sint Anna-gilde te Baarn
- 🏠 De Praamgracht
- 🏠 Geboren, getogen: gebroeders Schimmel

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Nieuw Baarnstraat 93 Postbus 135 3740 AC Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon (035) 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

VAN DE VOORZITTER

Het verenigingsleven van onze Historische Kring is goed op stoom gekomen. Zaterdag 7 september jl. waren we weer van de partij bij het Cultureel Festival. 's Morgens veel regen, maar in de middag klaarde het gelukkig op. We hebben veel verkocht en meer dan tien nieuwe leden kunnen inschrijven. Kortom, een geslaagde dag!

Een week later deden wij mee aan de Open Monumentendag door de Oude Begraafplaats open te stellen voor het publiek. Dit jaar meer bezoekers ontvangen dan gebruikelijk en er vloeiden ook nog een aantal 'zoekopdrachten' uit voort van mensen op zoek naar hun voorouders.

Op zaterdag 21 september jl. opende wethouder Theo Stroo de nieuwe expositie van de Oudheidkamer 'Tegels, van verleden tot heden'. Zonder ook maar iemand tekort te willen doen, wil ik geheel tegen mijn gewoonte in de samensteller van de tentoonstelling bij name noemen, mevrouw Anna Ornstein. Wat een mooie tentoonstelling is het geworden! Als u nog niet bent geweest, raad ik u zeker aan om een bezoekje aan Hoofdstraat 1a te brengen.

Over bezoek gesproken: op 24 september jl. ontvingen wij het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Baarn. Tijdens het bijna twee uur durende bezoek hebben wij goed kunnen uitleggen wat wij doen en wat onze plannen zijn. Uiteraard kwam ook de toekomstige huisvesting aan de orde. Vooral onze ruimtenood, zichtbaarheid en toegankelijkheid hebben wij hierbij voor het voetlicht gebracht. Dezelfde avond hielden de heren Roger Raat en Rein Berends een succesvolle lezing over

respectievelijk de Praamgracht en het Nonnenland. Deze avond was georganiseerd in samenwerking met de Stichting Natuur en Landschap Lage Vuursche en de grote zaal van de Herberg van Paulus zat bomvol. Een mooie opsteker voor ons nieuwe bestuurslid lezingen, Peter Mreijen.

Voor de ledenadministratie zoeken wij een nieuwe vrijwilliger, de heer Henk Kroon gaat er medio 2020 mee stoppen. Heeft u interesse of kent u iemand die goed overweg kan met Excel, neem dan contact op met penningmeester John Boers, T (035) 63 125 45.

Als deze *Baerne* bij u op de mat valt, komen de feestdagen er al weer aan. Daarom wil ik u allen een fijne kerst en een voorspoedig 2020 toewensen. Ik hoop velen van u te mogen begroeten tijdens onze **nieuwjaarsreceptie op 3 januari a.s. om 16.00 u in de Oudheidkamer!**

Hartelijke groet, Jan Baerends

INHOUD

Van de voorzitter	97
Villa Intimis en haar bewoners	98
Expositie 'Toen was roken heel gewoon'	105
Aanwinsten derde kwartaal 2019	106
Het Sint Anna-gilde te Baarn	109
De Praamgracht	117
Geboren, getogen:	
Arnold en Henk Schimmel	124
Colofon & agenda	128

Foto omslag: detail van de authentieke gildetrom van het Sint Anna-gilde te Baarn.

VILLA INTIMIS EN HAAR BEWONERS

In *Baerne* (nr. 3, 2018) heb ik beschreven hoe villa *Uytenbosch*, ontworpen door architect Constantijn Muysken, aan wat nu de Amsterdamsestraatweg heet, eind 19e eeuw werd gebouwd in opdracht van bankier J.L. Pierson (1854-1944). Hij woonde er eerst met zijn gezin en daarna tot in de Tweede Wereldoorlog alleen met zijn vrouw. Zijn oudste zoon, Allard Pierson jr. (1885-1955), was eveneens bankier bij zijn vaders bank Pierson & Co. In 1909 liet Allard jr. een villa bouwen op Ferdinand Huycklaan 9 in Baarn. Hij noemde deze woning *Intimis*, naar een boek uit 1861 met schetsen en herinneringen van zijn grootvader Allard Pierson sr., naar wie hij was vernoemd. ¹ *Intimis* komt van het Latijnse 'intimus' en betekent hier 'voor vertrouwde vrienden'. Allard jr. bedoelde dus met deze naam dat zijn huis wijd open stond voor oude en nieuwe vrienden.

door Frits Booy

Klein landgoed aan de F. Huycklaan

Villa *Intimis* was aanvankelijk het zomerhuis van Allard Pierson jr. en zijn gezin, die eerst in Amsterdam Oud-Zuid woonden en daarna zich permanent in Baarn vestigden. Op het perceel nr. 9 aan de Ferdinand Huycklaan zou al een andere woning hebben gestaan.² De villa die Pierson liet bouwen, is een ontwerp van de Baarnse/Bussumse architecten N. Rigter en G. van Bronkhorst, die hiervoor geïnspireerd waren door Engelse landhuizen.³ De woning heeft een aantal erkers aan de achterkant en had aanvankelijk de voordeur aan de rechterzijde, later kwam deze deur aan de voorkant. Tegenover villa *Intimis* werd aan de overkant aan deze laan een halve draaicirkel aangelegd, zodat koetsen, en later auto's, gemakkelijk konden voorrijden en keren. Om meer privacy te verkrijgen kocht Pierson na 1925 de villa op nr. 11 en liet deze afbreken.⁴

De garage, links van de villa, stamt uit 1916 en is een ontwerp van architect B.J. Klaarwater; een paar jaar later werden een rechter- en een linkerdeel met ieder garagedeuren eraan

gebouwd. Er kwamen in 1928 twee symmetrische dienstwoningen (nu Guldenhoflaan 2 en 2a) voor een chauffeur en een tuinman, ontworpen door architect G. van Bronkhorst, gebouwd aan de kant van de Guldenhoflaan en alleen met een auto bereikbaar via een aftakking van de Ferdinand Huycklaan. Naast deze twee woningen werden later aan de kant

Bankier A. Pierson jr. in zijn werkkamer thuis.

Het echtpaar Pierson-Muysken in de salon.

van de Guldenhoflaan twee kleinere dienstwoningen gebouwd, waarvan de ene daarna werd verbouwd tot een dubbele garage voor de twee grote dienstwoningen. Al deze gebouwen staan er nog.

Achter de woning kwamen een grote tuin (7 ha) met een gazon, ontworpen door de bekende tuinarchitect L.P. Zocher, een moestuin, een kas (met o.a. vijgen- en bananenbomen), een tennisbaan en een zwembad in een bos van Douglassparren; de Dillenburglaan loopt dood op de achterkant van het terrein.

Villa *Intimis* werd vijfmaal verbouwd: in 1918, 1923, 1930, 1971 en 1999. Links en rechts werden er vleugels aangezet. De villa – nu een gemeentelijk monument – bevat uiteindelijk 28 kamers met hoofdzakelijk vensters met glas-in-lood en een hoofdingang bestaande uit een dubbele glazen deur met smeedwerk. Eikenhouten lambriseringen en parketvloeren, gestucte plafonds, antieke schouwen en

marmere vloeren werden erin aangebracht. Wandbekleding van Japanse zijde en verguld leer sierde enkele vertrekken; leren behang was (en is) zeer uniek in ons land.

Groene corridor en molenpad

Intimis behoort tot enkele kleine Baarnse landgoederen die samen een groene corridor vormen van de Eempolder tot aan het landgoed *Groeneveld*. Het zijn van oost naar west: *Rusthoek*, *Benthuis* en *Intimis*. Daardoor konden vogels en kleine wilde zoogdieren als eekhoorn, egel en vos zich zonder veel problemen door het dorp verplaatsen. Helaas is deze route door het plaatsen van woningen, de verstening van tuinen en een toename van huisdieren de afgelopen decennia voor vogels en klein wild steeds minder aantrekkelijk geworden.

Aan de zuidwestgrens van het terrein van *Intimis* liep vroeger, achter de noordelijke percelen aan de Waldeck Pymontlaan langs, een molenpad van de Ferdinand Huycklaan naar de Jacob van Lenneplaan; dit was misschien een van de oudste zandwegen in Baarn. Het laatste stuk ervan zou later in bestrate toestand 'Dillenburglaan' gaan heten. Op oude kaarten en een enkele nieuwe plattegrond van Baarn staat dit molenpad aangegeven en op een kaart uit 1913 wordt deze weg zelfs 'Oude molenweg' genoemd. Er wordt verondersteld dat dit pad vanaf de Molenweg oorspronkelijk naar een korenmolen leidde, die ooit aan wat nu de Van Lenneplaan is, dichtbij het huidige 't Hoogt gestaan heeft. De naam 't Hoogt' geeft duidelijk aan dat daar het hoogste punt van de omgeving is, dus een uitstekende plek (letterlijk en figuurlijk) voor een molen.

Het personeel

Arnold van Kouterik was jarenlang chauffeur en huisknecht bij de familie Pierson. Hij was getrouwd met Janny Koops. De auto van zijn werkgever was een chique Lincoln, door Amerikanen aan Pierson geschonken vanwege bewezen diensten. Het echtpaar Van Kouterik woonde in een van de grotere dienstwoningen. De vader van Janny dreef een winkel-tje in Verkade-producten in de Laanstraat, waar Arnold later zou gaan werken. Hij was elf jaar in dienst van bankier Pierson en had een goede band met zijn werkgever. Zijn opvolger was André Molenaar, die chauffeur bij de bank Pierson & Co was geweest. Verder bestond het personeel uit Jo, de huishoudster, uit Oostenrijk afkomstig, zij kwam van *Uytenbosch* toen de Duitse bezetters die villa hadden gevorderd en bleef 52 jaar in dienst van de familie; enkele dienstmeisjes, een werkster en

Het gezin van Allard jr. in de achtertuin; op de voorgrond Bob, Eudia en Ada, met achter hen hun ouders.

twee tuinmannen, onder wie Teus Ravenhorst, die 50 jaar bij de familie in dienst was.

Allard Pierson jr. en zijn familie...

Allard jr., Lard voor intimi, groeide op in Amsterdam en Baarn op het landgoed *Uytenbosch* van zijn ouders aan de Amsterdamsestraatweg. Zijn ouders waren bankier Jan Lodewijk Pierson en Henriette Wilhelmina Johanna van Goudoever, dochter van een hoogleraar in de geneeskunde aan de Universiteit Utrecht. In 1907 trouwde Allard jr. met Ada Muysken (1884-1970), de dochter van architect Muysken, een kennis van zijn ouders. Zij kregen drie kinderen: Jan Lodewijk (Bob) (1908-1979), later bankier bij de bank van zijn vader, hij trouwde met Charlotte Elizabeth van Tienhoven (1892-1993); Ada Sophie (1914-1988), zij trouwde met Mario Montesano Montessori (1898-1982), zoon

van de wereldberoemde pedagoge Maria Montessori; en Eudia (1919-1994), zij trouwde met Sibrand Jurriaans (1917-1999), bankier bij de bank van haar vader.

Piersons hobby's waren golf en tennis. De familie ging graag naar Engeland en de Alpen met vakantie.

... en zijn carrière

Allard Pierson jr. kwam na de handelsschool en een studieverblijf in Duitsland, Engeland en Amerika in 1902 op het kantoor van zijn vader, destijds firmant van Adolphe Boissevain & Co, effectenhandel en -arbitrage. In 1907 werd Allard jr. procuratiehouder en in 1912 medefirmant. In 1917 kwam deze

firma geheel in handen van vader en zoon Pierson en heette vanaf toen Pierson & Co, bankiers en effectenmakelaars. In hetzelfde jaar gaven de Piersons opdracht tot het bouwen van een nieuw zakenpand, ontworpen door architectenbureau Gebrs. Van Gendt A.L. zn, aan de Herengracht (nrs. 206-214) in Amsterdam. Voor hun werk gingen de Piersons diverse malen naar Amerika en Canada, waar hun firma investeerde in het bedrijf Canadian Pacific Railway, dat spoorlijnen aanlegde in beide landen. Als dank daarvoor heet een van de gestichte plaatsen aan een Canadese spoorlijn 'Pierson'.

Pierson jr. was twaalf jaar voorzitter van de bankiersvereniging en vijftien jaar commissaris van De Nederlandsche Bank, waarvan hij korte tijd president-commissaris was. Hij had vele commissariaten en vervulde vele maatschappelijke functies, o.a. voorzitter van de werkgeversvereniging van het bankbedrijf, voorzitter van de Postraad, bestuurslid van het Centraal Sociaal Werkgevers Verbond, grondlegger van de cao voor bankmedewerkers, consul-generaal van Hongarije, lid van de Raad van toezicht van de Padvinderverseniging Nederland.

In 1919 richtte Pierson met een aantal voor-
aanstaande Baarnars, onder wie zijn zwager J.H. van Dorp, Het Baarnsch Lyceum op, zodat hun kinderen niet buiten Baarn naar de middelbare school hoefden te gaan. Jarenlang was hij penningmeester respectievelijk voorzitter van het schoolbestuur.⁵ Het lyceum begon in de villa *Waldheim* aan de Stationsweg. Met de eerste rector van Het Baarnsch Lyceum, dr. J.A. Vor der Hake, had Pierson als bestuursvoorzitter een goed en regelmatig contact. Hij maakte

rapportvergaderingen mee en was onder de indruk van de liefde en aandacht van de docenten voor de leerlingen.

Aandacht voor de medemens

Pierson jr. was sociaal van aard: de personeelsleden waren hecht verbonden met de familie en er werd goed voor hen gezorgd. Sommigen van hen waren hun hele werkzame leven bij de familie in dienst. Het personeel sliep op zolder, waar ook een badkamer was met warm water en centrale verwarming, een hoge uitzondering in die tijd. Hierom werd Pierson door mensen uit zijn eigen milieu 'te rood' genoemd. Mandjes met eigen fruit werden regelmatig door het personeel uitgedeeld aan behoeftige inwoners van Baarn. Ook anderszins werden mensen die het moeilijk hadden door de familie Pierson geholpen. Een paar dagen per week werd het zwembad opengesteld voor vrienden en kennissen van de familie, maar ook voor omwonenden uit de Ferdinand Huycklaan, vooral voor de jeugd. Een deel van het terrein fungeerde een tijd lang als sportterrein van Het Baarnsch Lyceum.

Grote waardering

Allard Pierson jr. zat meer dan vijftig jaar in het vak en werd na zijn dood herdacht als een uitstekende vakman met een rijp en rustig oordeel en een groot sociaal gevoel, een trouwe vriend en wijze raadsman, zeer betrouwbaar, evenwichtig, een goed onderhandelaar, een man met belangstelling voor de jeugd en was van uiterlijk vertoon. Pierson werd gevraagd minister van financiën te worden, maar hij weigerde dat omdat hij zijn bank niet in de steek wilde laten vanwege zijn verantwoordelijkheid ten aanzien van het personeel.

Een oordeel uit die tijd: *Er zal zelden een figuur in onze geschiedenis gevonden worden, die in zo brede kring, van hoog tot laag, algemeen grote waardering heeft genoten door zijn bijzondere gaven van geest en hart, zijn trouw, de hoge opvatting van zijn plichten en door de charme van zijn persoonlijkheid.*

Bijzondere gasten

Een speciale logée, en later schoonmoeder van Allards dochter Ada, was de Italiaanse arts en pedagoge Maria Montessori (1870-1952), wereldberoemd geworden door haar onderwijssysteem: het montessorionderwijs. Aanvankelijk werd ze gesteund door dictator Mussolini, maar ze kreeg later met hem onenigheid over zijn politiek. Ze vestigde zich daarom in 1916 met het gezin van haar zoon Mario in Barcelona. In 1929 richtte ze de Association Montessori Internationale op, een overkoepelend onderwijsorgaan dat nog steeds bestaat en waarvan Mario directeur werd. Toen Franco aan de macht kwam, vluchtten ze naar Londen. Later volgde Ada Pierson daar een cursus montessorionderwijs, waardoor ze in contact kwam met de familie Montessori. Omdat ze geen verblijfsvergunning voor Engeland hadden, zorgde Ada ervoor dat de familie Montessori (zonder Mario's vrouw, die inmiddels van hem gescheiden was) enige tijd op *Intimis* in Baarn kon logeren. In 1947 trouwden Ada en Mario.

Maria voltooide haar boek *Het Geheim van het kinderleven* (1937) op *Intimis* met de volgende opdracht: *Aan den heer en*

mevrouw Allard en Ada Pierson en aan hun lieve dochter Ada draag ik dit boek op in herinnering aan de tijd, doorgebracht in hun heerlijke woning 'Intimis' te Baarn, toen de orkaan van de oorlog in Spanje mij en mijn familie in den vreemde joeg. Maria logeerde graag in villa Huis aan Zee,⁶ een vakantiewoning van de familie Pierson aan de Koningin Astridboulevard in Noordwijk, ooit gekocht door de vader van Allard jr., de bankier J.L. Pierson. Maria overleed daar op 6 mei 1952 en werd begraven op de rooms-katholieke begraafplaats aan de Gooweg in Noordwijk.

Maria Montessori en haar zoon Mario.

Na 1940

Allard Pierson jr. nam tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn ouders en anderen bij zich in huis, omdat de Duitsers hun woonhuizen hadden gevorderd. Zijn moeder overleed in 1943 en zijn vader in 1944; Allard jr. stierf plotseling in 1955, door velen zeer betreurd. Nadat in 1970 zijn weduwe Ada Pierson-Muysken was

overleden, werd de villa *Intimis* verbouwd voor twee huishoudens: die van haar beide dochters en hun echtgenoten.

Begin jaren tachtig wilde de familie het landgoed *Intimis* verkopen. Schoonzoon Jurriaans probeerde een deel van het terrein, waar het Douglassparrenbos stond, grenzend aan de terreinen aan de zuidwestkant van de Ferdinand Huycklaan, aan de bewoners ervan te verkopen ten einde hun tuinen te verlengen. Toen dat niet bij iedereen lukte, verkocht hij het gehele landgoed in 1983 aan zijn plaatsge-

noot W.F. Veldhuysen. Deze ging er echter niet wonen, omdat zijn vrouw de villa veel te groot vond. Hij verkocht enkele jaren later de villa en 3 ha van het terrein aan antiquair en horeca-eigenaar J. Scholtens, die er ruim tien jaar met zijn gezin woonde.⁷

In 1998 kwamen in de plaats van het Douglassparrenbos de woningen aan de M.C. Escherlaan. Met deze straatnaam eert de gemeente Baarn de wereldberoemde graficus, die hier jarenlang werkte en woonde. Datzelfde jaar kocht mediamagnaat en musicalprodu-

De bibliotheek in de jaren 1950.

cent Joop van den Ende het landgoed *Intimis* voor hem en zijn gezin. Hij gaf opdracht voor de grootste uitbreiding van de villa (de bouw duurde een jaar!), die daardoor van vier naar zeven topgevels in dezelfde bouwstijl ging. In deze uitbreiding kwamen o.a. kantoor- en vergaderlocaties. Aan de voorzijde van het terrein werd een hoog ijzeren hek geplaatst met vele stenen pijlers met de naam *Intimis* erop en twee elektronisch beveiligde ingangen; de halve draaicirkel werd begrensd door een soortgelijk hek. Het antieke interieur van de villa werd helemaal weggebroken en Jan des Bouvrie mocht het geheel gaan inrichten. In 2016 verkocht Van den Ende zijn landgoed aan K. de Heus, mede-eigenaar van De Heus Voeders, een producent van diervoeders.

Met veel dank aan het echtpaar Van der Heide-Jurriaans voor de informatie en enkele foto's uit het familiearchief, en de heren W.F. en M. Veldhuysen voor hun informatie.

De voorgevel van villa Intimis in de jaren 1950.

De villa *Intimis* na de verbouwing in 2000 met zeven topgevels (foto auteur).

Beeld

Tenzij anders aangegeven, afkomstig uit collectie A. van der Heide-Jurriaans.

Noten

1. Het boek heette oorspronkelijk *Een pastory in den vreemde. Schetsen en herinneringen* (1857). *Intimis* is dus de titel van een latere druk. In dit boek beschrijft Allard Pierson sr. (1831-1896) de periode waarin hij als jonge dominee van 1854 tot 1857 in het katholieke Leuven werkte. Hij stamde uit een aanzienlijke koopmansfamilie in Amsterdam en studeerde theologie. Na zijn periode als predikant in Leuven werd hij in 1870 hoogleraar theologie in Heidelberg. Van 1877 tot 1895 was hij de eerste hoogleraar kunstgeschiedenis, esthetica en moderne talen en letteren aan de Universiteit van Amsterdam (UvA).

Hij legde een verzameling gipsafgietsels van klassieke beelden aan, die later aan het archeologiemuseum van de UvA werd geschonken. Dat museum heet sindsdien het Allard Pierson Museum.

2. Volgens Allards kleindochter Ada van der Heide-Jurriaans.
3. Hanneke Peters vergist zich danig, als ze in haar boek *Van buitenplaats Zeezicht tot villa Rusthoek* (2013) beweert dat architect C. Muysken de ontwerper van *Intimis* is en deze villa in 1887 voor zichzelf liet bouwen. Muysken liet in 1887, uiteraard naar eigen ontwerp, een zomervilla voor zichzelf bouwen aan de Pekinglaan (later Javalaan geheten). In 1888 kwam naast deze woning de villa *Alcmaria*, door hem ontworpen voor zijn zakenpartner jhr. J. Hartsen. De villa van Muysken is in ca. 1983 afgebroken.

Adresboek Baarn 1889 en het telefoonboek van 1915 vermelden achter 'C. Muijsken' het adres Pekinglaan.

4. Op een ansichtkaart van de Ferdinand Huycklaan staat de villa nr. 11 nog afgebeeld, met op de voorgrond de karakteristieke villa's nrs. 13-59 (twee onder één kap, toen nog zonder witte pleisterlaag), die in 1920 zijn gebouwd door woningbouwvereniging De Zonnebloem. Volgens het telefoonboek Baarn-Soest 1925 werd nr. 11 toen bewoond door A.J.C. de Moor.
5. Later was zijn neef bankier Allard Jiskoot, de zoon van zijn zuster Anna, voorzitter.

6. Deze villa komt voor in de toen populaire film *The spy who came in from the cold* (1965) met Claire Bloom, Richard Burton en Oskar Werner in de hoofdrollen.
7. De naam *Intimis* op de voorgevel van de villa vermeld, bleef gehandhaafd. Dit was zeer tegen de wens van de kinderen van Allard Pierson jr., omdat ze deze naam als verbonden beschouwden aan de familie en niet aan de villa. Andere bewoners hadden volgens hen daarom geen recht op deze naam.

EXPOSITIE 'TOEN WAS ROKEN NOG HEEL GEWOON'

Columbus kwam in 1492 voor het eerst met tabak in aanraking toen hij indianen het bruine gedroogde blad in stenen pijpen zag roken. Het zou nog 100 jaar duren voordat in Europa de eerste pijpen gerookt werden. Ondanks verwoede pogingen het kwalijke gebruik tegen te gaan, ontstonden overal pijpmakerijen en in de tabakshandel werden enorme verdiensten geboekt. Een nieuwe verslaving was geboren.

In het begin waren de modellen van de pijp nogal eenvormig, geperst uit witte klei in een metalen mal om daarna gebakken te worden. Ergens in de 18e eeuw werden de vormen uitbundiger en uit meer en gevarieerd materiaal gemaakt. Porselein, hout, metaal en meerschium deden hun intrede. In deze tentoonstelling ziet u dat er soms prachtige kunstwerkjes zijn gecreëerd. Verder tonen wij u allerlei nevenproducten als tabakspotten

en -dozen, kwispedoors, pijpenrekjes, staanders, vuurtestjes en een tondeldoos. Ook pijpmakersafval en misbaksels uit de 18e eeuw kan men bekijken, evenals een pijpenpot waarin de 'rauwe' pijpen in een oven werden gezet om te worden gebakken. Tevens maken we een kleine zijspgong naar de sigaar en sigaret. Alles is nu nostalgie, want na zo'n 470 jaar is het roken van tabak praktisch weer in de ban gedaan, maar we kunnen nog terugkijken op al deze producten waar ooit heel veel mensen hun brood mee verdienden.

Zaterdag 1 februari 2020 om 11.30 u wordt de nieuwe expositie geopend door de heer Hans Brinkerink die een fervent collectioneur van rookartikelen is.

U bent van harte welkom om een kijkje te nemen in onze Oudheidkamer, op wo 14-16.00 u en za 11-13.00 u. De toegang is gratis.

AANWINSTEN DERDE KWARTAAL 2019

De Oudheidkamer heeft het afgelopen kwartaal in totaal 54 objecten mogen opnemen in haar collectie, waaronder 28 promotieartikelen, 6 boeken, 8 kunstwerken en 8 voorwerpen uit de bedrijfsinventaris van Drukkerij Bakker Baarn die vorig jaar uit Baarn is vertrokken. Wij danken de gulle gevers heel hartelijk!

In willekeurige volgorde: tekening Dorpzicht Lage Vuursche door Ferdinand Jantzen, onderwijzer op de Lage Vuursche; pentekening De Hooge Vuursche, maker onbekend; hoed (ontwerp Herma de Jong) en hoedenspeld (ontwerp Petra Spigt) t.b.v. de ingelijste foto van meisje met hoed/speld door Hilde Sneep - alledrie aangekocht; mapje 100 jaar Drukkerij Bakker Baarn 1895-1995 met CD Famous Ballet Music, Philharmonia Slavonica Henry Adolph; bord t.g.v. geboorte prinses Margriet Francisca van Oranje-Nassau, 19 januari 1943; zwarte ovale koektrommel (blik) met bijbehorend onderblad met voorstelling van de Pauluskerk; houten dobbelsteen afkomstig van Drukkerij Bakker; balpennen van CDA Baarn lijst 1, PIT Baarn, 'Hartelijk dank voor je inzet' van de Pauluskerk, en gemeente Baarn; pepermuntdoosje gemeente Baarn; legpuzzel Rieten Dakjes.

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

NACHTEGAALLAAN 43 - 3741 WT BAARN

Welkom bij Eethuys-Cafe "De Generaal"

Eethuys-Cafe "De Generaal" is gesitueerd in het stijlvolle monumentale pand uit 1870 dat in haar oorspronkelijke functie jarenlang dienst heeft gedaan als station Baarn, inclusief wachtkamer voor de Koninklijke familie. Het restaurant grenst aan het populaire wandel- en fietsgebied het Baarnsche Bos en is gemakkelijk bereikbaar met de trein of de auto (parkeren gratis).

Dagelijks geopend

Eethuys-Cafe "De Generaal" is dagelijks geopend vanaf 10:00 uur. De keuken is vanaf 12:00 uur geopend, waarna het ook mogelijk is om uit de zeer gevarieerde menukaart te bestellen.

Groot terras

Het restaurant beschikt over twee ruime zalen en een groot terras. In de zomer is het mogelijk, zolang het weer het toelaat, om buiten te dineren. Reserveren is niet noodzakelijk maar wordt echter wel aangeraden.

Wij staan u gaarne telefonisch te woord voor verdere vragen of reserveringen Eethuys-Cafe "De Generaal", Lt. Generaal van Heutszlaan 5, 3743 JL Baarn - Tel: (035) 5421784.

Juwelier van Doorm

Brinkstraat 14-16 Baarn Tel: 035-5413107

Maurice Lacroix

Bruno Söhnle

Seiko

Pulsar

Breil

Danish Design

Tommy Hilfiger

Zinzi

Rosa di Luca

ZANDVOORTWEG 1A
3741 BA BAARN
TELEFOON: 035 541 2063

HET SINT ANNA-GILDE TE BAARN

Tijdens de Algemene Ledenvergadering van de HKB d.d. 26-03-2019 heb ik een presentatie mogen verzorgen over het onderwerp 'Gilden door de eeuwen heen'. Daarin is ook stil gestaan bij de oudste vereniging van Baarn: het Sint Anna-gilde. De heer T. Pluim heeft in de jaren 1930 diverse artikelen geschreven over dit gilde in de plaatselijke en regionale kranten en er ook een hoofdstuk aan gewijd in zijn boek *Uit de geschiedenis van Baarn*.

Na die periode is er weinig over het functioneren en de activiteiten van dit Sint Anna-gilde naar buiten gekomen. De vraag was zelfs of deze broederschap nog wel bestond. Naar aanleiding van een vooraankondiging van bovenstaande lezing kwam ik in contact met enkele bestuursleden van het dus nog steeds bestaande en rond 1450 opgerichte Sint Anna-gilde. Een mooie aanleiding om na te gaan welke rol dit gilde in de huidige tijd nog vervult.¹

door René van Hal

De bloei van zielbroedersschappen in de 15e eeuw

Volgens Pluim en andere historici is het Sint Anna-gilde in Baarn opgericht rond het jaar 1450. Dat is een periode waarin de verering van Sint Anna een hoge vlucht neemt in zowel het oosterse als westerse christendom. Sint Anna is in die tijd na Maria (haar dochter) de meest aangeropen heilige. Veel altaren en verenigingen werden naar haar genoemd. Wat bijzonder opvalt is dat Anna in de beeldende kunst vaak wordt afgebeeld in een combinatie met Maria en Jezus, in de devotie bekend als 'Sint-Anna-te-Drieën'. We zien die ontwikkeling ook in de landsheerlijkheid Het Sticht waartoe Baarn behoorde. Alhoewel Pluim in zijn historie van het Sint Anna-gilde een relatie legt met de naam van een overleden dochter van de oprichter van het gilde, lijkt een relatie met de verering van Sint Anna in die tijd een andere verklaring van de naamkeuze te rechtvaardigen. Temeer daar in die periode in de Pauluskerk in Baarn ook een Sint Anna-altaar aanwezig was. Verder kennen we in de om-

Medaillon van Sint Anna (detail van het vaandel).

geving van Baarn verschillende gilden/broederschappen met de naam Sint Anna, zoals in Soest, Breukelen, en Woudenberg.

Rond het moment van de oprichting van het Sint Anna-gilde in Baarn was er sprake van een bloeitijd voor het ontstaan van (ziel) broederschappen. Buurtschappen namen het initiatief om op de een of andere wijze de bewoners met elkaar te verbinden en een sociaal en kerkelijk leven op te bouwen c.q. in stand te houden. Deze broederschappen onderscheidden zich van de gilden en schutterijen die eveneens een beschermende rol vervulden, maar dat meer zochten in het beschermen van de bezittingen en een meer militaire of politierol op zich namen in een tijd dat er nog geen schout en schepenen actief waren (bijvoorbeeld het Sint Aechten Schuttersgilde van Soest).

De broederschappen hadden een tweeledig doel, te weten de zorg voor het heil van haar levende en overleden leden,² en anderzijds het bevorderen van vrede en vriendschap binnen de broederschap. Die vriendschap kreeg vorm door in gezamenlijk verband te feesten, te eten en te drinken. Dat er veel historische overeenkomsten zijn rondom de regionale ontwikkelingen in de 14e tot de 16e eeuw hangt ook samen met het feit dat de destijds lokaal gebouwde parochiekerken, zoals in Baarn, Eemnes, Soest, Amersfoort en Leusden, allemaal verbonden waren met de benedictijner Paulusabdij in Utrecht, evenals de priesters die voorgingen in de vieringen. Verwacht mag worden dat ook de christelijke beleving daardoor veel overeenkomsten kende, zoals de verering van bepaalde heiligen, gebruik van symbolieken e.d.

Voor de oprichting van een broederschap of het bouwen van een kerk of klooster, was altijd wel een aanleiding nodig. De door Pluim aangegeven relatie met het overlijden van een dochter is dan ook heel plausibel, gezien de zeer hechte binding tussen bewoners in de te onderscheiden buurtschappen (voor het Sint Anna-gilde Baarn betrof dat het buurtschap Santvoort³).

Een ander kenmerk is dat het voortbestaan van een dergelijke broederschap werd 'zeker' gesteld door het schenken van (het beheer van) een stuk landbouwgrond of opstal. Dat bezit heeft door haar opbrengsten in de vorm van bijvoorbeeld (erf)pacht ervoor gezorgd dat een deel van deze broederschappen nog steeds bestaat.

Het Sint Anna-gilde in de 20e en 21e eeuw

Het Baarnse broederschap is dus nog actief en telt thans 36 leden, te weten 19 mannen en 17 vrouwen. Alhoewel oorspronkelijk de leden allemaal katholiek moesten zijn, is deze eis tegenwoordig minder dominant bij de toelating van nieuwe leden. De toetreding tot het Baarnse Sint Anna-gilde is in principe voorbehouden aan de oudste zoon van een ingeschreven lid. Over de andere kinderen uit een gezin waarvan de vader lid is van het gilde moet door de leden worden gestemd. In de praktijk betekent dit dat de kern van het gilde bestaat en blijft bestaan uit families die eeuwenlang met dit gilde verbonden waren en daarbij veelal een agrarische achtergrond hebben. Door deze voorwaarden hoeven leden niet meer in Baarn woonachtig te zijn, maar natuurlijk moet er wel een gevoel van binding zijn met de leden en in de broederschap.

Vaandel van het Sint Anna-gilde Baarn.

De omvang van het gilde is na 1900 fors teruggelopen, op dat moment zijn er 215 leden die deelnamen aan de feestavond/teermaaltijd. Vooral in de jaren 1920 en 1930 zien we dit aantal snel afnemen tot onder de honderd. Er is geen actief beleid gevoerd het aantal gildeleden op peil te houden, omdat er namelijk een relatie bestond tussen de jaarlijkse opbrengsten van de bezittingen en het aantal personen dat daardoor aan de feestavond zou kunnen deelnemen.

De teermaaltijd/feestavond

De binding tussen de leden wordt al sinds de oprichting vertaald naar het jaarlijks, dan wel regelmatig organiseren van een feestavond waar muziek werd gemaakt, en waar gegeten en gedronken wordt. Dit zijn de mooiste manieren om het onderling contact te onderhouden. Omdat deze feestmaaltijd bekostigd wordt uit de opbrengsten van het (grond)bezit wordt een dergelijke avond vaak betiteld als een teeravond (als afgeleide term van het verteren van de opbrengst).

Tot eind vorige eeuw werden de teeravonden meestal georganiseerd in de maand oktober, een enkele maal in november. Vanuit de agrarische achtergrond kan er een relatie worden gelegd met het einde van het seizoen waarin het land werd bewerkt. Voor de losse krachten werd rond die tijd hun inzet voor de agrariërs beëindigd tot het moment in de lente dat het land weer ingezaaid wordt en dat de agrariër weer hulptroepen, de zogenaamde seizoenwerkers, behoeft. De maand oktober is vanuit de geschiedenis in deze regio ook het moment dat er kermis werd gevierd (in Soest bijvoorbeeld na de derde maandag in oktober).

In 2016 is de teeravond van het Baarnse Sint Anna-gilde echter verschoven naar de laatste vrijdag in januari, nadat in de periode 2009-2015 geen teeravonden konden worden gehouden wegens gebrek aan middelen. Toen hebben de leden voor de naaste toekomst het moment, de locatie, alsook de start van de teeravond met een eucharistieviering in de H. Nicolaaskerk in Baarn afgesproken.

Sinds de jaren 1930 is niet elk jaar geteerd. Rond de oorlogsperiode 1938-1947 zijn deze feestelijke bijeenkomsten bijvoorbeeld komen te ver-

vallen, maar er werd ook nog wel eens een jaar overgeslagen wanneer de financiële middelen niet toereikend waren en er gespaard moest worden. Soms ook kozen de leden in financieel mindere tijden voor contante uitbetaling in plaats van een gezamenlijk feest (f 7,50 dan wel f 5 per lid, zoals in het gildeboek over de 20e eeuw verantwoord wordt).

De teeravonden werden gehouden in een lokaliteit die volgens de statuten in de directe nabijheid van de Baarnse Brink gevestigd moest zijn. Natuurlijk speelden soms persoonlijke contacten en relaties van gildeleden een rol bij de keuze van het restaurant waar de teermaaltijd werd gecontracteerd. De teermaaltijden werden in de 20e eeuw gehouden in onder meer hotel Velaars (later hotel Centraal,

De eeuwenoude gildetrom.

hoek Brinkstraat/Brink), café Kuijer (aan de Eem), hotel Astoria (Oranjestraat) en soms werd een zaaltje van het Sint Nicolaasgebouw (Hoofdstraat) gehuurd. De jaarlijkse teeravond wordt thans gehouden in Rockyhoeve/De Zuiderdeel aan het Zuidereind te Baarn.

De teerfeesten worden altijd geopend met een eucharistieviering in de Sint Nicolaaskerk. Tijdens de avond worden ook nieuwe leden geïnstalleerd waarbij zij onder een vaandel doorlopen dat door gildeleden boven hen wordt vastgehouden terwijl de bode op zijn trommel roffelt. Tijdens de teermaaltijd wordt volgens oud gebruik het eigen gildelied gezongen op de melodie 'Waar in 't bronsgroen eikenhout'.

Bestuur

Het bestuur van het Sint Anna-gilde bestaat ultimo 2019 uit vier leden, te weten de heren Rijk Daatselaar (deken), Peter van der Kruijf (secretaris-penningmeester), Bert Daatselaar (bode) en Piet Kuijer (regent). De samenstelling van het bestuur wordt bepaald door de leden en wordt bekrachtigd op de teeravond, aangezien de omvang van de activiteiten van het Sint Anna-gilde geen aparte ledenvergadering vereist. Ook de bestuursactiviteiten zijn beperkt, in voorkomende gevallen wordt telefonisch overlegd of komen de bestuursleden even bij elkaar.

De werkzaamheden, verantwoordelijkheden, rechten en plichten vinden nog steeds hun basis in de oude reglementen van het gilde. Natuurlijk zijn er aanpassingen aan de huidige tijd doorgevoerd, zoals in de inkoopprijs van een nieuw lid en enkele andere bijzondere verplichtingen. De huidige inkoopprijs bedraagt € 100. Ook heeft het bestuur gezorgd voor een actuele pachtprijs voor het gebruik van het

land dat het gilde in eigendom heeft. Daarbij speelt niet alleen de marktprijs (volgens de Pachtkamer) een rol maar ook of de opbrengst voldoende is om regelmatig, liefst jaarlijks te kunnen teren.

Bezittingen

Het voornaamste bezit van het Sint Anna-gilde is natuurlijk een stuk grond. Sinds de laatste ruilverkaveling heeft het gilde één perceel weiland van ongeveer 1,5 ha in bezit aan de Geerenweg in Baarn. Elk jaar worden afspraken gemaakt met een kandidaat-pachter. Daarbij wordt gekozen voor continuïteit. De huidige pachter heeft trouwens al een jaarlijks contract vanaf 1972.

In de afgelopen eeuw is er verschillende keren sprake geweest van verkoop maar ook van aankoop van land. De laatste aankoop was in 1977 en wel een stuk land van H.M. koningin Juliana. Aan de leden werd gevraagd deze aankoop financieel mogelijk te maken door ieder f 50 in te brengen. Het was een stuk land naast een stuk grond dat al in bezit was van het gilde. Bij de onderhandelingen met de koninklijke familie werd tegelijkertijd met de provincie Utrecht een afspraak gemaakt dat de provincie voor eigen rekening de tussenliggende sloot zou dempen en inzaaien. Aangezien de sloot niet gedempt werd, kreeg het gilde een schadevergoeding/ afkoopsom van de provincie. Door deze en andere grondtransacties waren er natuurlijk fluctuaties in de financiële middelen van het gilde. Beschikbare middelen werden in de laatste 100 jaar gebruikt om aan een enkel lid een hypotheek te verstrekken dan wel om obligaties aan te schaffen. Hiermee werden opbrengsten bereikt die hoger lagen dan de bank kon bieden. Bovendien werd er

weinig risico gelopen met dit soort transacties. Andere bezittingen van het Sint Anna-gilde zijn een gildetrom als ook een vlag/vaandel met de beeltenis van Sint Anna erop. De huidige vlag is nog niet zo lang geleden aangeschaft omdat de vorige was versleten.

Een ander historisch kostbaar bezit zijn de drie gildeboeken die ontvangsten en uitgaven bevatten van de periode 1707 tot en met eind vorige eeuw. Uit dit soort geschriften is veel informatie te halen over het wel en wee van het Sint Anna-gilde, zoals ook al eerder door Plum is beschreven.

Afsluitend

Het eeuwenoude Sint Anna-gilde in Baarn bestaat nog steeds, al is het wel een vereniging die vooral in kleine kring bekend is met activiteiten die enkel bestemd zijn voor haar leden. Daarmee is het dus echt een broederschap, ondanks het feit dat ook vrouwen lid kunnen zijn. De gebruiken en symbolieken zijn uniek, maar hebben veel overeenkomsten met gelijksoortige broedersschappen en gilden.

Dank aan de bestuursleden van het Baarnse Sint Anna -gilde die mij een inblikje gaven in de historie maar ook in de huidige activiteiten van hun broederschap.

Beeld

Collectie Sint Anna-gilde Baarn.

Bronnen

Archief HKB

Gildeboeken van het Sint Anna-gilde Baarn
Diverse krantenartikelen uit plaatselijke en regionale bladen, waaronder *Soester Courant*, *Amersfoortse Courant*, *De Eembode*.

Gent, A. van: *De Sint Anna Broederschap van Woudenberg* (1987).

Heupers, E.: *De Gilden van Soest* (1961).

Hooyer sr., G.: *Uit de geschiedenis van Baarn* (1972).

Marten, A.A.: 'Sint Annaverering in en rond Breukelen' in het *Tijdschrift Historische Kring Breukelen* jrg. 8 nr. 2, 1993.

Pluim, T.: *Uit de geschiedenis van Baarn* (1934).

Noten

1. In dit artikel wordt verslag gedaan van dit 'onderzoek' vanuit een gesprek dat ik met P. v.d. Kruijf en B. Daatselaar recent heb gehad. Over de geschiedenis van dit gilde heeft historicus T. Pluim al het nodige beschreven.
2. Wat betreft het zielenheil van de overleden leden vervulden in die tijd intenties tijdens Heilige Missen een belangrijke rol in het openen van de

Hemelpoort voor de overledene. Zo is bijvoorbeeld in Soest bekend dat Jacob van Gaesbeek - als boetedoening voor zijn aandeel in de dood van zijn zoon Antonie - het plaatselijke klooster van de Zusters Birginitessen alsook het Sint Aechten Schuttersgilde het gebruik en beheer van landerijen schonk met als tegenprestatie dat zij eeuwig moesten bidden voor zijn zielenrust, zodat hij wel in de hemel kwam na wellicht een kort verblijf in het vagevuur. Hij wilde zeker niet in de hel belanden.

3. In de buurtschap Santvoort heeft ook een katholiek kerkje gestaan waarin volgens overlevering een Sint Anna-altaar stond. Dit schuilkerkje is daar in een boerderij begonnen voor geheime samenkomsten, nadat de kerk op de Brink in 1580 door de Staten van Utrecht werd toegewezen aan de protestanten.

Impressie van de installatieceremonie tijdens een teeravond.

Eemnesserweg 12 3741 GA Baarn
telefoon 035 5413321
www.debaarnsenotarissen.nl
email : info@debaarnsenotarissen.nl

PLEZIERIG LEVEN, ZORGELOOS WONEN

DANKZIJ ONS ZORGHOTEL
KUNT U EVEN 'PROEFWONEN'

Welkom bij Huize Brandsen. Een sfeervol woon-zorghuis en zorghotel midden in het gezellige en groene Baarn. Hier geniet u van professionele levensloopbestendige zorg, ruime appartementen en een levendige sfeer. Een zorgindicatie is niet noodzakelijk. Zo wordt verzorgd wonen zorgeloos leven. Zie www.huizebrandsen.nl

HUIZE • BRANDSEN
verzorgd wonen

Koningsweg 2, 3743 EV Baarn 035 541 3055 info@huizebrandsen.nl www.huizebrandsen.nl

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A. Smulders-de Jong, apotheker

UW GENEESMIDDEL ONZE ZORG

Laanstraat 36, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

apotheek.julius@ezorg.nl

www.apotheekjulius.nl

AL 35 JAAR STERK IN:

- TAPIJT
- LAMINAAT
- GORDIJNEN
- VITRAGE
- RAAMDECORATIE
- MEUBELSTOFFERING
- BEDDEN
- BOXSPRINGS
- DEKBEDDEN EN
KUSSENS
- BEDTEXTIEL

VAKKUNDIG,
ERVARING, SERVICE EN
EEN DESKUNDIG
ADVIES

DE WOON- EN SLAAPSPECIALIST VAN BAARN E.O.

jan buis

NIEUWSTRAAT 24-27, 3743 BK BAARN

WONEN: TEL. 035-5412600

SLAPEN: TEL. 035-5413076

DE PRAAMGRACHT, TURFVAART TUSSEN VECHT EN EEM

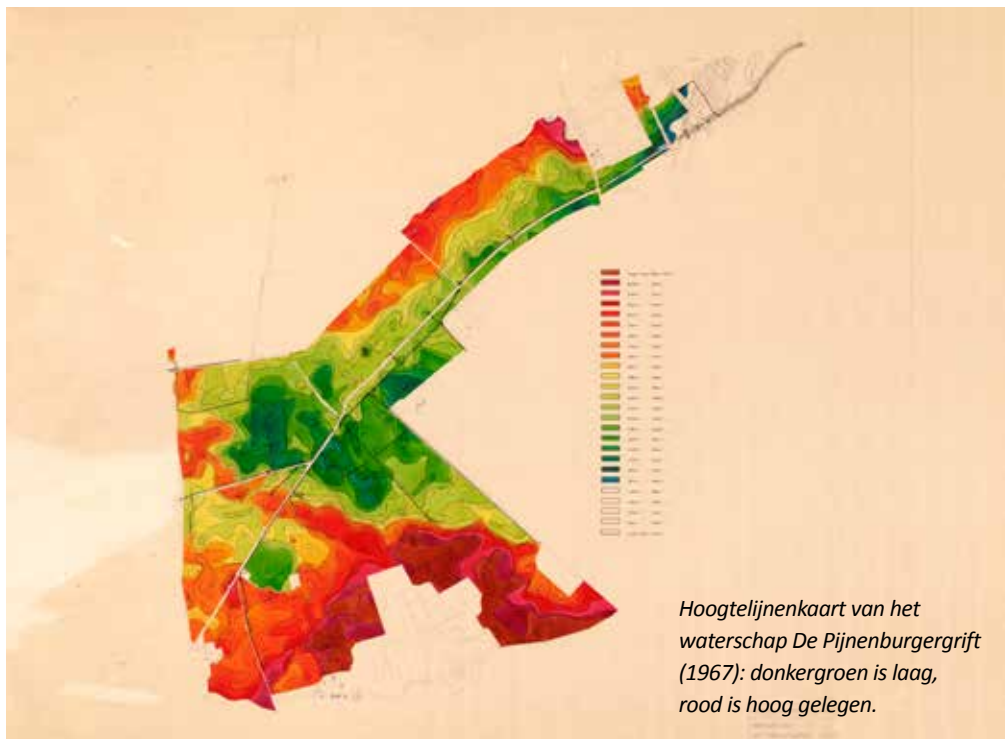
De twaalf kilometer lange Praamgracht bestaat uit de Praamgracht bij Baarn, de Pijnenburger Grift en de Maartensdijkse Praamgracht. Vooral het Baarnse deel bij de Eem is goed zichtbaar. Een kleine drempel onder water en wat zijschotten tonen hier aan dat de Praamgracht geen turfvaart meer is. Dat was vijf eeuwen geleden wel anders.

door Douwe van der Meulen

Laagte van Pijnenburg

De Praamgracht ligt in de Laagte van Pijnenburg, een laag gelegen gebied tussen Baarn, Soest, Bilthoven en Hollandsche Rading.

Door de ligging is het een vochtig scheidingsgebied tussen de hoger gelegen stuwwallen van de Utrechtse Heuvelrug en 't Gooi. Na de laatste ijstijd vormde zich deze laagte hoog-

veen. Het was een slecht toegankelijk gebied dat vanaf de Middeleeuwen geleidelijk werd ontgonnen. Bijzonder is dat het tot de 19e eeuw nog een grotendeels boomloos gebied was. Er lagen uitgestrekte landerijen en waar de grond wat zandiger was, groeide hei.

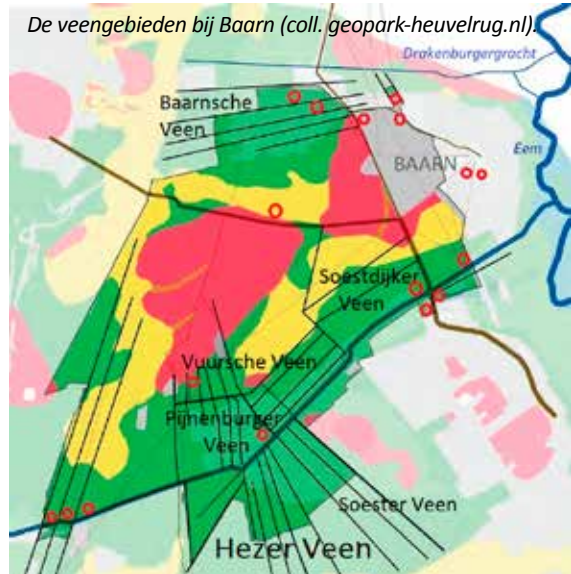
Om de oorspronkelijke dikke veenpakketten te kunnen ontginnen en exploiteren, werden eerst afwateringsloten gegraven. De venen werden vanaf de 13e eeuw afgegraven. Voor het transport van de turf werden verschillende dwarsvaarten naar de afwateringssloot gegraven. De turf werd vervoerd per praam, een houten platbodemb vaartuig voor ondiepe binnenwateren. De diepgang van een praam was nooit meer dan twee voet (ongeveer 60 cm). De pramen werden voortgetrokken, geduwd of geboomd.

De veengebieden

Aan de westzijde van de Eem lagen bij Baarn meerdere veengebieden die hierna beschreven worden.

De woeste hoogveengebieden bij Soest en Hees waren in handen van het kapittel van Sint Jan.

De Baarnse Venen of 'Wilde Venen' bestonden uit de wilde venen achter kasteel *Drakenburg* en de venen bij landgoed *De Eult*. Omstreeks 1390 werd aan de noordzijde van Baarn de Drakenburgergracht graven, ter ontwatering van het Baarnse Veen en als turfvaart naar de Eem. Werner van Drakenburg startte met de ontginning van het Baarnse 'Wilde Veen'. Hij liet daartoe lange, iets toelopende stroken ('geren') maken in de richting van 't Gooi. Voor de Praamgracht zijn de zuidelijker gelegen

venen bij *De Eult* van belang. Die ontginning verliep vanaf dit landgoed in kilometers lange stroken in de richting van de Vuursche Venen. In het huidige park van *Paleis Soestdijk* zijn deze lijnen nog terug te vinden. Dit gebied van *De Eult* liep door tot aan het veen van het vrouwenklooster van Oostbroek. Bij de ontmoeting met de Vuursche Venen bleef een driehoekig terrein over. Op dit 'Gheerkin Veens' kwam naderhand de buitenplaats *Pijnenburg*. Van het Baarnse veen is niet eens meer de naam als herinnering over.

De Vuursche Venen moeten na 1359 ontgonnen zijn. De zoon van Werner van Drakenburg kreeg toen de gronden in erfpacht van het kapittel van Sint Jan. Hij breidde deze dertig jaar later uit met gronden van het Vrouwenklooster uit De Bilt. Vanaf de Middeleeuwen was het steken van turf hier een winstgevend bedrijf. De turfwinning vond voornamelijk

plaats ten zuiden van zijn centraal gelegen *Werners Hofstede* (de voorganger van kasteel *Drakensteyn*): in een strook ten oosten van de Vuursche Steeg en ten westen van *Pijnenburg* en *Ewijckshoeve*, respectievelijk aangeduid als 'Nonnegroep Rooyende op Den Tooren van Seyst' en 'De Ooster Nonnegroep'.

Eind 14e eeuw werden ook de gebieden in het gerecht Oostveen, het Maartendijkse Veen ontgonnen.

Ontwateringsloten

Soester Veengracht

Om de Soester Venen ten zuiden van Baarn en De Vuursche te ontwateren en turf af te

kunnen voeren gaf het kapittel van Sint Jan in 1239 toestemming tot het graven van een Soester Veengracht. Deze gracht liep vanaf de Veensloot bij de nederzetting Veenhuizen naar de Grote Melm aan de Eem. Naast het grachtje liep voor 1800 een jaagpad, dat ook als weg werd gebruikt. Een deel van het toenmalige jaagpad is nu de Jachthuislaan.

Bij de Eem mondde de Soester Veengracht uit aan het overste eind bij het huis van de heer van *Abcoude bij de Oude of Grote Melm*. Hiermee wordt het huis *Hamelenburg* in de polder De Slaag bedoeld. Vanaf de Grote Melm werd de turf naar Amsterdam getransporteerd.

De Soester Veengracht werd echter steeds

Tracé van de Praamgracht (kaart R. Raat).

moeilijker bevaarbaar. Na de aanleg van de Praamgracht werd de Soester Veengracht - die er gedeeltelijk parallel aan loopt - steeds minder gebruikt en werd sindsdien het 'Oude' Grachtje genoemd. Van dit grachtje resteert nog een smalle wetering die van de rioolzuivering in Soestdijk onder de beide spoorlijnen en de A.P. Hilhorstweg uitkomt bij de Grote Melm aan de Eem. De naam Oude Grachtje is rond 2005 in de nieuwbouwwijk Boerenstreek weer terug gekomen als straatnaam.

Wielsloot

Al in 1399 wordt de Wielsloterweg als 'Wijksloot' genoemd als grens- en afvoersloot tussen het Heezer- en het Soester Veen. Via deze Wielsloot en de Soester Veensloot ging de turf met pramen via het Soester Grachtje naar de Eem. Aan de noordzijde van deze gracht liep een wagenweg waarover het turf uit het Heezerveen naar de Eem werd vervoerd door bij Veenhuizen over de brug te rijden en vervolgens naar de Grote Melm.

Pijnenburger Gracht

Vanaf De Vuursche ter hoogte van het Nonnenland liep destijds een gracht die de Oude Soester Veengracht werd genoemd. Het deel van de gracht bij het Nonnenland zou in de 16e eeuw de Pijnenburger Grift worden genoemd. 'Grift' is een naam voor een gegraven kanaal of beek. De naam van het omliggende gebied leidde tot de naam van de scholengemeenschap Griftland College.

Vanaf De Vuursche voeren de turfpraampjes met hoog opgetaste vracht via de oude kronkelende waterloop naar de Pijnenburger Grift. Aan de Embranchementweg, tegen de oostkant van het Nonnenland, lag herberg Den

Dolder, die regelmatig bezocht werd door turfstekers, praamschippers en handelsreizigers. De grift sloot bij Veenhuizen aan op de oude Soester Gracht, waar aan de noordzijde een wagenweg was aangelegd. Aan de Baarnse zijde van de wagenweg lag tussen Veenhuizen en *Pijnenburg* ook een sloot.

Praamgracht

Nadat het Oude Grachtje minder goed bevaarbaar was geworden, werd tussen 1563 en 1569 een praamgracht gegraven op Baarns grondgebied vanaf de Veenhuizer Tol rechtstreeks naar de Eem. Dit gebeurde door de Utrechtse regenten Jan van Cuijck en Johan Bol. De benodigde grond werd onteigend, waarbij onwilligen door de Maarschalk van Eemland, die op het *Huis ter Eem* woonde, met geweld gedwongen konden worden. Over het jaagpad langs de Pijnenburger Grift zou later de (Oude) Biltseweg worden aangelegd. De verbinding met de Soester Gracht werd ter hoogte van Veenhuizen afgesloten. De Soester Gracht werd daarna enkel nog gevoed met water van de Veensloot.¹

Voor het wegverkeer vormde de Praamgracht een barrière. Deze kon worden geslecht met een brug bij de wegkruisingen. Belangrijk hierbij waren de Baarnse bruggen bij de Veenhuizer Tol, in de Vrouwensteeg/Hessenweg (achter de Paleistuin), de Soestdijk en de Nieuwe Steeg (tegenwoordig de Torenlaan/Stadhouderslaan).

Maartensdijkse Praamgracht

De bij het huidige Maartensdijk gegraven wetering sloot aan de oostkant aan op de bestaande praamgracht bij het Nonnenland. Zo ontstond dus een lange praamgracht van Maartensdijk

tot aan de Eem. Aan de westzijde stond de Maartensdijkse Praamgracht in verbinding met de Veengracht (de latere Maartensdijkse Vaart). Deze Veengracht liep van het noordelijker gelegen Hollandsche Rading naar het zuiden en kwam via Blauwkapel en het Zwarte Water uit in de Vecht. Midden 15e eeuw werd aan de dijk langs de Maartensdijkse weterring een kapel op 't veen gebouwd door het Domkapittel. De beschermheilige van dat kapittel was St. Maarten. De dijk kreeg hierdoor zijn naam: Maartensdijk.

Afwatering

De Praamgracht was naast transportroute ook bedoeld voor een betere afwatering. De Laagte van Pijnenburg bood mogelijkheden voor de aanleg van een waterweg. Toch moet de gracht wel hoogteverschillen overwinnen tussen Maartensdijk en Baarn. De Eem kent een waterpeil rond 0 m+NAP, de sloten rond Maartensdijk liggen op een peil rond 0,5m+NAP. Het gebied daartussen lag nog hoger (de top op bijna 4 m), daar moest men ook doorheen. De ondernemers die de nieuwe praamgracht

tussen 1563 en 1569 groeven, mochten zoveel schutsluizen maken als zij nodig oordeelden *zonder wederzeggen van iemand*. Bij *Paleis Soestdijk* en voor de spoorlijn naar Amersfoort lag dan ook een sluis. Het enige sluisrestant bij Soestdijk dateert van 1872. Een oudere sluis lag ooit bij monding met de Eem. Nu zijn deze sluisen door stuwen vervangen. Kijkend vanaf het paleis richting de spoorlijn is één van de twee stuwen te zien in de Praamgracht. Deze stuwen zorgen ervoor dat de Praamgracht trapsgewijs afdaalt naar het waterpeil van de Eem. In de huidige tijd is er ook nog een functie toegevoegd voor het op hoogte houden van de Paleisvijver.

In de Maartensdijkse Praamgracht bevinden zich een aantal schutten voor het overbruggen van de hoogte. Deze stuwjes kunnen het water op peil houden in het aangelegen hoger gelegen deel van de gracht. Op een kaart uit 1840 blijkt dat het schut bij de kerk dubbel was uitgevoerd en dus in feite een schutsluis is. De ruimte tussen de beide schutten staat dan ook vermeld als 'de Kolk'.

De schutten bestaan uit gemetselde walkan-

De Biltseweg werd vroeger ook Praamgracht genoemd. Het was een kronkelige weg maar na de verbreding is de weg rechtgetrokken. Rechts het houten monument van Pullman en de Praamgracht (coll. HKB).

ten met gleuven, waarin een houten schot, het zogeheten valschut, op en neer kan worden bewogen. Het daartoe dienende mechanisme wordt gevormd door een metalen juk met een afdakje, een ronddraaiende as en een handwiel. De schutten werden bediend door schutwachters, vaak boeren uit de omgeving, die benoemd werden door het waterschap.

Het tracé van de Eem naar de Vecht

Vanuit Baarn kan de Praamgracht worden gevolgd vanaf de monding in de Eem. Met een paar knikjes loopt de gracht in westelijke richting. Sinds de jaren 1970-80 grenzen de zuidelijke Baarnse woonwijken aan deze gracht en is daar sinds de jaren 1990 een verbinding met Soest via een fietsbruggetje naar het Breemeentje. Even voorbij dit fietsbruggetje duikt de gracht onder de spoorlijn door en komt uit bij de Naald van Waterloo aan de Torenlaan. Vervolgens is er een doorgang onder de Torenlaan en loopt de gracht langs de gelijknamige weg in de richting van *Paleis Soestdijk*.

Na de onderdoorgang van de Amsterdamse Straatweg vormt de gracht de grens van het paleis met de berm van de Biltseweg. Halverwege het paleis bevinden zich nog de kademuren van de voormalige schutsluis. De Praamgracht staat even verderop in verbinding met de vijverpartijen in de achtertuin van het paleis. Bij de kruising met de Koningsweg naar Soest, duikt de gracht onder de provinciale weg door, hier is ook een grenspaal te zien. Dit is een zogenaamde 'Mussertpaal', vernoemd naar Anton Mussert, die voor hij de bekende NSB-voorman werd als ingenieur bij de Provinciale Waterstaat van Utrecht werkte. De Biltseweg zou zelfs naar Mussert worden genoemd maar daar is het niet van gekomen. Dergelijke palen gaven de grens

Valschut dorpswetering Maartensdijk (coll. R. Raat).

tussen provinciaal en particulier eigendom aan. Door de bouw van de woonwijk Boerenstreek, gelegen tussen de Koningsweg en de Wieksloot, is het probleem van wateroverlast voor kelders groter geworden. De huizen zijn relatief laag gebouwd waarbij het opzetten van het water in de Praamgracht problemen opleverde. Vroeger liep de doorgaande weg ook langs dit meer zuidelijke tracé, maar deze weg is in de 20e eeuw rechtgetrokken. Na de genoemde kruising volgt de gracht een tracé aan de zuidzijde van de Biltseweg en stroomt de gracht aan de zuidzijde van de Biltseweg het grote landgoed *Pijnenburg* binnen. De Praamgracht heet daar dan ook Pijnenburger Grift. De grift stroomt langs boerderijen en landerijen en door het bos. Na de onderdoorgang in de Wieksloterweg loopt de Pijnenburger Grift door naar het Spieghuis. Kort daarna duikt de Pijnenburgergrift weer onder de Biltseweg weg door om aan de noordzijde uit te komen bij het landhuis *Pijnenburg*. Net als bij *Paleis Soestdijk* zijn ook de vijvers van *Pijnenburg* verbonden met de Praamgracht. Na de afslag naar Maartensdijk wordt de gracht langs de Embranchementsweg een stuk smaller. De smalle Praamgracht loopt na Prins

Hendriksoord als een bijna droge greppel door een bosgebied. Op het hoogste punt lijkt de Praamgracht soms bijna dicht te groeien. Na de kruising met de Vuursche Steeg naar Lage Vuursche begeleidt de Praamgracht de bosrand. Opvallend in Maartensdijk zijn de vele overbruggingen van de wetering. De Praamgracht loopt naast de Dorpsstraat verder en gaat onder rijksweg A27 en de spoorlijn door. Na de overkluizing ter hoogte van het oude gemeentehuis mondt de Praamgracht uit in de Maartensdijkse Vaart, die parallel loopt aan de westkant van de N417, de Koningin Wilhelminalaan.

Huidige betekenis

Van de Praamgracht is eigenlijk alleen het gedeelte vanaf de Naald tot het schot in de Eem bevaarbaar. En dat nog slechts voor heel kleine bootjes. Wel blijft de Praamgracht belangrijk voor de afwatering van het achterland. De dijken langs de Eem en langs de Praamgracht zijn enkele jaren geleden versterkt en verhoogd in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Daarbij werd ook nieuwe natuur gecreëerd en samengevoegd. Om te voorkomen dat de oevers wegslaan door het soms vrij snel stromende water, zijn in 2017 door het waterschap damwanden geslagen langs de Praamgracht. Om de 50 m bevindt zich een houten schot dat niet boven de waterspiegel uitkomt. Hierdoor kunnen in de Praamgracht zwemmende ringslangen heelhuids het natuurgebied Eemerwaard bereiken.

Met dank aan de heer Rein Berends. Speciale dank aan de heer Roger Raat, voor het beschikbaar stellen van zijn materiaal voor de HKB-lezing d.d. 24-09-2019.

Bronnen

<https://kanalenin nederland.nl/kanalen/utrecht/praa m gracht/>

<https://www.entoen.nu/nl/utrecht/regio-noord-west/maartensdijk/ontginningen>

https://geo.provincie-utrecht.nl/publiek/documenten/monumenten/TT/TT2_Utrechtse_Heuvelrug.pdf

Blijdenstijn, R.: *Tastbare Tijd 2.0, cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht* (2015).

Groeneveld, J.: 'Van Karrensporen naar lanen en straatwegen' in *Duizend jaar Baarn* (2014).

Hilhorst, J.H. en J. G.M. : 'Turfwinning te Soest in de 15e eeuw' in *Jaarboek Oud-Utrecht* (1998).

Hilhorst, J.H.M.: *Soest, Hees en De Birk: van de achtste tot de zeventiende eeuw* (2001).

Mijnssen-Dutilh, M. : *Amersfoort lag aan zee - Waterschapskroniek Vallei en Eem 1 (777-1616)*.

Palmboom, E.N.: *Het kapittel van Sint Jan te Utrecht* (1995).

Wit, F.G.W. de: 'Het Soester Veen' in *Van Zoys tot Soest* 1996-4.

Noten

1. De stad Utrecht had al in de Middeleeuwen plannen voor een directe verbinding met de Zuiderzee. Een van die plannen bestond uit een rechtstreeks kanaal vanuit de stad Utrecht naar de Eem en verder naar Spakenburg. Rond 1720 werd de zogenaamde Eemsche Vaart of Eemvaart getekend, de Praamgracht was daarvan een onderdeel. Als het plan was uitgevoerd, zou vlak naast *Paleis Soestdijk* een soort Amsterdam-Rijnkanaal hebben gelegen. Door de keuze voor verbetering van de verbinding tussen Utrecht en Amsterdam via de Keulsevaart bleef de Praamgracht zoals die eeuwenlang was.

GEBOREN, GETOGEN: ARNOLD EN HENK SCHIMMEL

Opgroeien in Baarn, het is meestal zo slecht nog niet. In deze serie gaan we terug in de tijd, terug naar het ouderlijk huis, het buiten spelen in de buurt, de lagere school. Deze keer: de jonge jaren van de broers Arnold en Henk Schimmel, geboren en getogen op een eeuwenoude boerderij aan de Zandvoortweg.

door Eric Lorier

Een wc was er niet, poepen deed je op een kakdoos boven de gierput. Hooguit één keer per week wassen in de teil in de hal, de enige plek in de boerderij waar stromend water was

- Henk: *Eerst mijn broer en zus, en ik als laatste want ik was de jongste, je kan je ongeveer voorstellen hoe dat water eruitzag* - en als er een keer geld was bij hoge uitzondering naar het badhuis aan de Acacialaan. Met je broer in één bed op een klein kamertje. Eén enkele potkachel in de zondagse kamer in het voorhuis, dat was het. Een keuken op de deel, gezellig bij de koeien die daar de hele winter ook stonden. De koeien 'in huis' zorgden meteen voor wat warmte. Al was dat maar betrekkelijk. *We sliepen onder van die wollen deken. Ik weet nog dat die haartjes van de deken in de winter bevroren...* Barre omstandigheden, waar tegenwoordig zelfs de meest simpele camping zijn neus nog voor zou ophalen. Arnold (1952) en Henk (1955) Schimmel hebben er heimwee naar. *Ken je Ons Dorp van Wim Sonneveld? Of Toen Was Geluk Heel Gewoon van Gerard Cox? Nou, zo was het*, vertelt de oudste van de twee broers. *Vader en moeder hadden het niet makkelijk, absoluut niet. Keihard werken, het werk was nooit klaar. Elk dubbeltje omdraaien. Maar daar heb je als kind eigenlijk helemaal geen weet van, en ze hebben het ook nooit laten merken. We hebben een heel onbekom-*

Zandvoortweg 190 (coll. familie Schimmel).

merde jeugd gehad, echt fantastisch. Al die ruimte, al die vrijheid. We zouden allebei zo terug willen. Echt.

Arnold en Henk Schimmel groeiden samen met zus Hennie (1953) op in een boerderij aan de noordkant van de Zandvoortweg, op nr. 190, halverwege de Nachtegaallaan en de Esdoornlaan. Vader Hendricus Cornelis Schimmel was veehouder, net als zijn vader Arnoldus (Aart) die bij het gezin woonde. *Vanuit de 'goede kamer' een deur door, drie treetjes op, en daar sliep grootvader in de bedstee. Koeien, varkens, wat paarden, een paar*

konijnen – die ouwe had Vlaamse reuzen - en later vooral kippen. Een aantal katten, een hond. Fokkie. Tja, zo'n beest moet nu eenmaal een naam hebben. Het was een foxterriër, vandaar. Fokkie was een apart soort waakhond. Als je de dam op kwam was er geen enkel probleem. Maar als je weer wegging moest er altijd even iemand mee, anders greep-ie je. De haan had ook zo zijn kuren. Ontzettend vals beest, herinneren de broers zich. Die pikte altijd keihard in je benen, moest je echt voor uitkijken. Mijn vader dreigde er wel eens mee, als we niet op tijd binnenkwamen voor het eten. 'Nu binnenkomen, anders zet ik je in het kippenhok!' Bij die haan dus... Is trouwens nooit gebeurd hoor, was meer een grapje.

De nieuwe wijk tegenover de boerderij in de jaren 1950 (KLM Aerocarto/Groenegr.nl).

Baarn eindigde tot halverwege de jaren 1960 bij de Zandvoortweg. Je had de gasfabriek en papierfabriek Mercurius - daar werkte die oom die bij ons op het erf woonde - , de Lindelaan, de Zandvoortweg en daarna weilanden, weilanden en nog eens weilanden. We hadden overal en nergens stukjes land, achter de boer-

derij natuurlijk, en waar nu het sportpark en De Drie Eiken is, en ook in de Eemnesser polder. Als vader daar aan het werk was, konden we zo naar hem toe lopen. Het erf af, het weiland in, een wetering over bij een klein sluisje, dan kwam je bij wat nu de A1 is maar toen nog E35 heette, links kijken, rechts kijken en oversteken. Het was één baan de ene kant op en één baan de andere kant op, dus dat kon toen nog zonder problemen. Aan de Zandvoortweg stond in die tijd een hele rij boerderijen. Zonneveld zat er, Schothorst, Staal, Van der Wardt direct naast ons, meer richting centrum ook nog Bouwmeester en Daatselaar. Allemaal oude boerderijen. Die van ons was uit 1609, die van Van der Wardt uit 1613. Allemaal weg, allemaal gesloopt. Doodzonde. Originele onderdelen uit de boerderijen zijn nog wel her en der hergebruikt. Volgens mij is er ook wel wat van onze boerderij naar Arnhem gegaan, naar het Openluchtmuseum, meent Arnold zich nog te herinneren.

Onbezorgd kind zijn

Het was een idyllische jeugd met een soort permanent vakantiegevoel: kikkervisjes vangen in de poldersloten, tollens en voetballen op straat. Schommelen aan de balken op de deel. Met vader mee het land in om te helpen hooien. Paarden voor de wagens, het hooi hoog opgestapeld en de broertjes er bovenop. Een romantischer beeld van het boerenbestaan kan je bijna niet bedenken. Zelfs de zwerver in de hooiberg duikt op in het verhaal van de Schimmels: Piet Voskuilen heette die man, hij mocht van onze vader in de hooiberg slapen. Maar dan moest hij van tevoren wel alles inleveren, hij rookte namelijk nogal stevig. Met Voskuilen liep het overigens niet goed af, hij

kwam ergens in een poldersloot aan zijn eind. De familie Schimmel was van katholieken huize. *Onze overgrootvader heeft de eerste steen van de Nicolaaskerk nog gelegd. Wekelijks braaf aanschuiven bij de mis was dus wel wat er verwacht werd. En dus gingen Arnold en Henk elke zondag, fris gewassen en in hun nette kleren, richting Kerkstraat. In de kerk had je twee mogelijkheden: je ging bij het koor of je werd misdienaar, grinnikt Henk. En ik kan niet zingen. Arnold belandde wel bij het koor. Bij Karel Laoût, die leidde dat. Moest ik wel eens wat eieren voor meenemen. Dat zondagse pak moest na de kerk trouwens wel meteen weer worden ingeruild voor het dagelijks kloffie, want o wee als het goeie goed vies werd of er een scheur in kwam.*

Het gezin Schimmel (coll. familie Schimmel).

De kinderen Schimmel begonnen hun schoolcarrière op de Agnes Kleuterschool. *Bij de nonnetjes. Die woonden aan de Kerkstraat, in dat grote witte gebouw, met een grote tuin erachter. Daar zaten ze dan, met hun breviertjes, hun bijbeltjes. De broertjes Schimmel gingen de eerste jaren op de step naar school. Fietsen*

hadden ze niet. Dat kwam pas later, vertelt Henk Schimmel. Eerst kreeg Arnold een fiets, want hij was de oudste. Later schoof die fiets door naar mij, maar ik was een stukje jonger en kleiner. Die fiets was veel te groot voor mij. Dus ik moest ernaast hangen en met mijn been onder de stang door om te kunnen fietsen.

Na de kleuterschool volgde de Aloysiuschool. Gisbergen was het hoofd, in die tijd. En verder had je nog meester Ram. Die rookte gewoon in de klas, ja, dat kon toen. Ik moest altijd sigaretten voor hem halen. Een pakje Caballero, dat vergeet je niet. Ook de namen van meester Schouten en juffrouwen Coulard en Deelman komen boven, net als die van de heer Royer. Die was denk ik de eerste donkere onderwijzer in Baarn, dat was wat. En meester Robot, die behoorlijke tikken kon uitdelen met de aanwijsstok. Ik zat achteraan, maar als je wat uithaalde dan moest je vooraan komen zitten. Daar zat je liever niet hoor. Een tik op je hoofd, op je vingers, net hoe het uitkwam. En met de borstel gooien, deed ie ook. Nee, mikken kon hij niet... Behalve een tik met de aanwijsstok of een borstel naar je hoofd was ook de grote klok een fenomeen. Die was in de hal, en daar moest je dan voor straf naast gaan staan. Kon de hele school zien dat je iets uitgehaald had.

De boerderij was bijna zelfvoorzienend. Verse melk van de koeien, verse eieren van de kippen. Groente uit de moestuin, fruit uit de boomgaard. Moeder Johanna maakte zelf kaas. Als er kip op het menu stond, graaide vader er een uit het hok. Die legde die dan op de hekpaal, en tsjak, kop eraf. Meestal hield hij dat beest goed vast, maar soms, vooral als er anderen bij waren, liet hij zo'n kip ook wel weer los. En je weet wat een kip zonder kop

doet hè, die blijft nog een hele tijd rennen... Geintje. Ook de varkens eindigden uiteindelijk als hamlapjes, karbonaadjes, noem maar op. Een varken slachten deed hij niet zelf, daar liet hij iemand voor komen. Maar het gebeurde wel aan huis. En alles werd gebruikt. Bloed, darmen, alles. Wat niet gebruikt kon worden ging in de erwtensoep. De kop, de staart, dat soort dingen.

Meewerken op de boerderij was iets dat niet van de jongens gevraagd werd. *We deden natuurlijk van alles, maar het hoefde niet. Daar was vader heel duidelijk in: geen kinderarbeid. Misschien wel omdat hij zelf wel als kind al moest werken op de boerderij. Hij liep op zijn twaalfde al met een juk op zijn schouders met emmers te sjouwen. Hartstikke slecht natuurlijk, voor een kind in de groei. Hij had een bochel, ik denk dat-ie dat daaraan heeft overgehouden. Dus dat wilde hij ons besparen.*

Nieuwbouw

Halverwege de jaren zestig kocht de gemeente de boerderijen aan de Zandvoortweg stuk voor stuk op, de grond was nodig voor woningbouw. *De boeren kregen allemaal de keus: stoppen of een nieuw bedrijf in de polder. Maar vader had het wel gezien, die was ook al tegen de zestig. Dus hij is gestopt. De ruim 350 jaar oude boerderij werd in 1966 gesloopt, de bouw van de Professorenwijk was toen al in volle gang. Onze moeder heeft nog geprobeerd om het tegen te houden. Ze wilde een pannenkoekenboerderij in de boerderij vestigen, maar de gemeente wilde dat niet. Het gezin verhuisde naar een gewone woning op Van Wassenaerlaan 21. Zonder koeien, zonder paarden, zonder eindeloos veel ruimte en vrijheid, zonder schommels aan een balk. Maar*

met douche, een wc en ieder een eigen kamer. Op zich best fijn, maar, zo zeggen de broers Schimmel ruim 50 jaar later nog steeds vol overtuiging: *Het woog allemaal niet op tegen de vrijheid die we op de boerderij hadden.*

Hoe het verder ging

Arnold en Henk Schimmel zijn dan wel boerenzoons, zelf boer worden was niet wat ze voor ogen hadden. Het werd ze ook niet aangeraden door vader Schimmel trouwens. De gebroeders Schimmel gingen allebei naar de LTS. Arnold ging vervolgens bij De Leeuw aan de Turfstraat werken en bleef lange tijd in de bouw hangen, als metselaar en in de staalbouw. Halverwege zijn loopbaan stapte hij over naar de buitendienst van de gemeente Laren, inmiddels is hij met pensioen. Henk ging na de LTS aan de slag als stukadoor, en dat doet hij nog steeds.

Arnold en Henk Schimmel op de plek waar vroeger de boerderij stond (foto: Caspar Hurdeman).

COLOFON

Baerne is een kwartaaluitgave van de Historische Kring Baerne.
Oplage: 850 ex.
Vormgeving en druk:
Drukkerij BakkerBaarn.

Redactie

Henriëtte Beuk
Martijn van Empel
Eric Lorier
Marjo Stam
E redactie@historischekringbaerne.nl

Postadres

Historische Kring Baerne
Postbus 326, 3740 AH BAARN
T (035) 54 303 77
E info@historischekringbaerne.nl
I historischekringbaerne.nl

Bezoekadres

Oudheidkamer HKB
Hoofdstraat 1a, 3741 AC BAARN
Ingang via de bibliotheek, in het souterrain. Er is een lift aanwezig.

Openingstijden

Wo 14-16 u en za 11-13 u of op afspraak. Bel voor nadere informatie naar (035) 54 303 77 tijdens openingstijden of mail naar oudheidkamer@historischekringbaerne.nl.

Erelid

Mw. P.H. Kuijt-Smit

Contributie

Per jaar en per adres € 18.
NL18 INGB 0004.192.133 t.n.v. de Historische Kring Baerne te Baarn. Extra bijdragen zijn van harte welkom. Als lid ontvangt u het kwartaalblad *Baerne* en heeft u gratis toegang tot onze lezingen. De HKB is aangemerkt als culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Giften aan een ANBI kunt u van de inkomsten- of vennootschapsbelasting aftrekken. Een erkende ANBI hoeft geen successie- of schenkingsrechten te betalen over legaten en schenkingen. Uw schenking komt dus volledig ten goede aan de HKB.

Verzendkosten Baerne

Buiten Baarn, binnen NL: € 10 per jaar. Gelieve contributie plus verzendkosten in één bedrag over te maken.

Verkoopadressen Baerne (in Baarn)

Los exemplaar € 3,50.
Oudheidkamer HKB,
Hoofdstraat 1a;
Bruna, Laanstraat 32.

Ledenadministratie

Dhr. H.J. Kroon
T (035) 54 130 01
E ledenadministratie@historischekringbaerne.nl

Dagelijks bestuur

Dhr. J. Baerends (voorzitter)
T (035) 54 228 54

Mw. M. Olthof (secretaris)
T (035) 54 306 65

Dhr. J.M.M. Boers (penningmeester)
T (035) 63 125 45

Algemeen bestuur

Mw. E.M.M.A. Kuizinga-Claassens
werkgroep Oudheidkamer
T (035) 54 203 72

Dhr. T.J. Hofstra
werkgroep Oude Begraafplaats
T (035) 53 115 15

Dhr. J.W.A.A. van der Laan
werkgroep Archeologie
T (035) 54 116 56

Mw. H.T.M. Beuk
redactie *Baerne*
M 06 27 357 807

Dhr. M. van der Stoep
werkgroep Communicatie
T (035) 88 850 15

Dhr. P. Mreijen
M 06 29 038 917

Mw. Th. Kruidenier-Brands
T (035) 54 178 60

AGENDA

- 3-jan Nieuwjaarsreceptie HKB, aanvang 16.00 u in de Oudheidkamer, Hoofdstraat 1a, Baarn.
- 11-feb Foto-/filmpresentatie 'Baarn, toen en nu', aanvang 14.00 u in De Herberg van Paulus, Stationsstraat 16, Baarn, de zaal is een half uur voor aanvang open.
- 13-feb Foto-/filmpresentatie 'Baarn, toen en nu', aanvang 14.00 u in De Herberg van Paulus.
- 20-feb Foto-/filmpresentatie 'Baarn, toen en nu', aanvang 20.00 u in De Herberg van Paulus.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie heeft er naar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de redactie wenden.

Inruilactie

Korting €1.-
bij inleveren
lege
cartridge*

Alles om te printen vind je bij Bruna

Bruna heeft een ruim assortiment huiskamer en merk cartridges.

*Lever uw oude cartridge in en krijg €1.- korting op een nieuwe.

Bruna
Laanstraat 32
3743 BG Baarn
www.bruna.nl

blij met **bruna**

RUG CENTRUM
BAARN
specialisten in beweging

FYSIOTHERAPIE
CHIROPRACTIE
OEFENTHERAPIE
MANUELE THERAPIE
PODOTHERAPIE
REVALIDATIE
ECHOGRAFIE
SHOCKWAVE

U bent van harte welkom
in ons moderne centrum,
met een vriendelijk en
professioneel team.

**Plus-
praktijk**

Plataanlaan 5 3741 WE Baarn tel: 5411346 www.rugcentrumbaarn.nl

Dit lid van de Historische
Kring Baerne is op deze
manier uitgenodigd voor
een persoonlijke rondlei-
ding (op afspraak)
bij Rugcentrum Baarn,
inclusief koffie.